

Matilde Gereñu Elorza

*Segura,
Gipuzkoa
(1925-2020)*

Aurkibidea

Biografia

Segurako Arginetxe baserrian jaio zen, aita zuen bertakoa. Eskolan zazpi urte zituela hasi zen, hamaika urterekin, eskolara joateari utzi eta baserriko lanei ekin zien, baserri handia baitzuten. Hamabost urte zituela, Segurako tabernan hasi zen lanean eta urte askoan ibili zen inguruko herrietako tabernetako barra atzean lanean: besteak beste, Zerain, Idiazabal eta Liernin.

Zintak

SEG-004

- **Proiektua:** Euskal Herriko Ahotsak
- **Elkarrizketatzailea(k):** Pildain Larrañaga, Itziar
- **Data:** 2011-12-14
- **Iraupena:** 59 min
- **Euskarria:** Bideo digitala
- **Kodifikatzailea:** Etxeberria, Eider

SEG-005

- **Proiektua:** Euskal Herriko Ahotsak
- **Elkarrizketatzailea(k):** Pildain Larrañaga, Itziar
- **Data:** 2011-12-14
- **Iraupena:** 32 min
- **Euskarria:** Bideo digitala

Pasarteak

1. Santa Engrazi auzoan pozik

- **Erref:** SEG-004/003
- **Iraupena:** 0:01:42. **Hasi:** 00:00:52. **Bukatu:** 00:02:34
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Jolasak
- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Auzokoen arteko harremana

Laburpena:

Santa Engrazi auzoa lehen nolakoa zen azaltzen du. Umetan, kukuketan aritzen ziren ermitan. Beraien etxe ondoan, gaztainadi handi bat zegoen, eta han aritzen ziren jolasean. Ez zuten kalera joan nahi izaten orduan; baina, gerora, bai. Orduan zenbat lagun elkartzen ziren aipatzen du.

Transkripzioa

-Nolakoa da auzo hori, Santa Engrazi? Zuek gaztek ziñetenen-ta mobimendua ba al zeon?

-Ke ba, berdin-berdin dau, berdin-berdin.

-Berdin-berdin?

-Berdin-berdin.

-Baiño emitaa juten ziñeten ta?

-Urten behiñ ematen da meza, "dieciséis de abril". Santa Engrazi eunen ematen da meza. Bestela ermitan jolasean ibiltzen giñen gu ermitan barrura sartuta. Kukuketan ta... han jolasen, hoixe ibiltzen giñela!

-Kukuketan?

-Bai.

-Nola zan?

-Ixxutaketan. Guk kukuketan esan genion ordun. Baiño ixkutaketan ibiltzen giñen elizan. Giltzea eak eukitzen zuen hango mutillek eta neskea´re, arreba bat zeuken -oaintxe hil da gaiñea-, eta han ibiltzen giñen jolasen barrun sartuta. Gustora asko gaiñera, danok juntauta. Ta gero eun baten ibiltzen giñen baserri hortan ta gero juten giñen beste baserri batea. Gure etxen´e han ibiltzen giñen, danok jolasen.

-Klaro!
-Gero gure etxek zeuken aldamenen gaztaiñari haundi bat. Eta han´e arbolak eta... hola ibiltzen giñen gu! Jaietan ez gendun pentsatzen kalea etorri ber gendunik´e. Bueno... ezta pentsau´re!
-Ezta nahi´re igual?
-Ezta nahi´re! Baiño behin hasi giñenen bai. Ordun gustora etortzen giñen.
-Bai, ezta?
-Bai.
-Eta asko juntatzen ziñeten, gaztek ziñetela, umek ziñetenen? Baserri askotakok?
-Juntatzen giñen baten hiru, besten lau... gero beste Mutiloa aldea zeon baserri batekok´e etortzen zien, bost, sei, zazpi... hamar bat neska behintzet bai. Ta mutikok´e bai. Danok, neska koskor eta mutikok danok ibiltzen giñen jolasen.
-Danok?
-Danok.

2. Eskolako oroitzapenak

- **Erref:** SEG-004/005
- **Iraupena:** 0:01:00. **Hasi:** 00:03:38. **Bukatu:** 00:04:38
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Eskola

Laburpena:

<p>Zazpi urtetik 11 urtera bitartean ibili zen eskolan. Orduko oroitzapenak gogoan ditu: Cara al Sol, gerra hasiera, dotrina, bi komunio...</p>

Transkripzioa

- Zazpi urtekin hasi nintzen eskolan eta hamaika urtekin geldittu nintzen. Eze askoik ez non ikasi nik eskolan.
- Zazpi urtetik hamaika, lau urte ordun?
- Bai, besteik ez.
- Baiño ze rekuerdo daukezu eskolakoa?
- Eskolakoa? Mojakin hementxe ibiltzen giñen ta, mojakin. Gero gerrea sartu zan eta "Cara al Sol" kantau jardiñen ta hementxe mojakin oso poliki. Askotan ez zan etortzeik izaten eskolaa... zeatik gero gerrea hasi zanen, gure etxetik aldamenea español esaten zaion mendie dau. Ta han soldaduk jarri zien ta tiroa botatzen zuen ta ez giñen etortzen eskolaa. Gure eskola hola jun zan. Dotriña. Komunio haundie eitteko. Lehen bi komunio izaten zien hemen behintzet! Zazpi urtekin e... txikie ta zortzi urtekin, oi... hamaika urtekin haundie. Eta hura ein ezkeo ya eskolako...
- Kontuk akabau.
- Kontuk akabau zien.

3. 'Cara al Sol' abesten zutenekoa gogoan

- **Erref:** SEG-004/006
- **Iraupena:** 0:02:12. **Hasi:** 00:04:38. **Bukatu:** 00:06:50
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Politika eta Franco

Laburpena:

<p>Mojekin ikasi zuen. Eta han Cara al Sol abesten zuten zelaian, mojekin eta alkatearekin. Hori astean hiru bat aldiz izaten zen, eta besoa jaitsiz gero, zigortu egiten zituzten. Cara al Sol abesten du.</p>

Transkripzioa

- Eta monjatan esan dezu `Cara al Sol´ eta kantatzen zenuen, e?
- Bai, honbre! Esto... mojak aurretik eta alkatea atzetik, jardiñen ibiltzen giñen gu `Cara al Sol´, hola eskue gendula eta, bajatzen bagendun, "castigo".
- Ta hori egunero?
- Asten hiru bat aldiz. Hura bajatzen bagendun, kastigauta.
- Eta hori goizetan, eskola sartu aurretio?
- Eskola sartu aurretio. o, bestela, hamaikak alden, "recreo"... ez genun "recreo"ik izaten, e. Deseatzen eoten giñen `Cara al Sol´ kantatzea juteko, pixkat kanpoa irtetzeko. Egie da hori!
- Ta akordatzen zea abestie nola zan?
- `Cara al Sol´? Bai.
- Genau zaizu rekuerdon?
- Bai.
- Ta abestuko zendun oain?
- Baita.
- Aber ba...
- "Cara al sol con la camisa nueva que tú bordaste al rojo ayer, me hallará la muerte si me lleva y no te vuelvo a ver. Y formaré junto a mis compañeros que hacen guardia sobre los luceros. Impasible el ademán, y están presentes en nuestro afán. Si te dicen que caí, me fui al puesto que tengo allí. Volverán banderas victoriosas y al paso alegre de la paz traerán prendidas cinco rosas: las flechas de mi haz. Volverá a reír la primavera, que por cielo, tierra y mar se espera. Arriba escuadras a vencer, que en España empieza a amanecer".
- Joe...
- Hori gogon geldittu zitzaien...
- E?
- Hori gogon geldittu zitzaiea, ene.... Hori... ez zat ahazten e...
- Ez zaizu ahaztu ez.
- Ez zat ahazten, ez.
- Eta ikasi, nola ikasi zenduen? Errepikau ta errepikau eite zizuen o?
- Eunero kantu hori kantatzen gendun kalea, kamiñoa... oi esto... jardiñea irtetzen gendun guztiin, ta eskolan barrun´e askotan berriz bai ta... Hori hemen sartu ezkerro ta kito. Nei sartu zitzaien ta nei ez zat hori ahazten.

4. Eskolako zigorrak

- **Erref:** SEG-004/008
- **Iraupena:** 0:01:50. **Hasi:** 00:07:25. **Bukatu:** 00:09:15
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Zigorrak

Laburpena:

Eskolako zigor gisa, besoak zabaldu, eta liburuak jartzen zizkieten eskuetan. Matilde ere zigortu zuten. Euskaraz egiteagatik ere zigortu egiten zuten; zigor haiek nolakoak ziren azaltzen du. Pixkanaka erdara ikasi zuten.

Transkripzioa

- Gero jartzen giñuzten, bestek´e [...] izaten, hola bi eskuk jarri ta liburuak gaiñen jarri ta hola eon behar.
- Bai, e? Denbora askon eoten ziñeten hola?
- Bai, ordu erdi bat behintzet bai. Ordun bai nekatzen ziela gehio! Ordun bai nekatzen ziela gehio!
- Ta zuri kastigau zizuen, zu?
- Ni bai. Bai, hoixe! Ni´re kastigau ninduen, hola beharko eon, beharko eon hola! Bai gu kastigau bai.
- Eta euskeraz eiteatik-eta kastigok eukitze al zenittuen?
- Bai, kastigue eukitzen gendun. Euskeraz... erderaz baten batek eitten bazon, pagatu behar zon, esto, bukaeran, erreal bat eman behar zon. Ta ordun garai hartako erreala asko zan. Eta klaro, zu... euskeraz ez, erderaz ein behar gendun dana, erderaz. Eta euskeraz ordun eitten bazon baten batek, ba, erreal hura ematen zitzaion. Ta harek euki behar zon. Ta zapatun hura harek baldin bazeuken, hura pagatu ein behar zon.
- Aiba...
- Eman ein behar zon, hurrengo asteako izan zeien. Eta guk eitten gendun, nik bezela bestek´e, prokuratzen gendun, ba, alrebes eittea. Euskeraz eittea. Zuk baldin ba... euskeraz eittea. Aber, besten batei erreala emateko, euskeraz eraittea. Baiño, klaro, ya azkeneako jendea jarri giñen "al tanto. Bai, bai, kastigu hori izaten gendun.
- Klaro hori eiten zizuen?
- Guk genduken kastigue dirue ematea. Guk dirue ematea genduken kastigu.
- Ordun, euskeraz hala´re eiten zenduen hala´re?
- A bai, bai, euskeraz eitten gendun irtendakon ta... erderaz noiz ikasi gendun ba? Holaxe, pixkat, orduntxe, kastigu horiekintxe ikasi gendun erdere, bestela...
- Ezer ez.
- Bestela euskera.

5. Dotrina ikasi ezean, komuniorik ez

- **Erref:** SEG-004/010
- **Iraupena:** 0:01:41. **Hasi:** 00:10:09. **Bukatu:** 00:11:50
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Dotrina

Laburpena:

Dotrinara joaten ziren, bai txikitan, bai komunio handia ikasteko garaian. Orduko oroitzapen onak ditu. Dotrina ikasten ez bazuten, komuniorik ez zutela egingo esaten zieten. Matilde lezioa hartzen aritzen zen besteei.

Transkripzioa

- Eta gero dotrina´re esan dezu juten ziñala?
- Dotriñan ondo pasatu non.

- Bai?

- Elizaa juten giñen dotriña, han dotriñan ondo pasatu non. Dotriñan... dotriña juten giñen txikitan, txikik giñela. Gero ya juten giñen komunio haundie eitteko ikastea. Eta bi alditan edo hiru alditan hartu zien nei dotriñea eta ondo eman non. Eta ordun jarri nittuen beste batzuei hartzen. Horrek... badakizu zer zan ona? Jolin! Nerea nahiz ahaztu, besteana hartu behintzat! Egie da hori! Neurea ahaztu igual baiño besteai...

- A bai, e?

- Beti apaiz bat juten zitzaigun ta besten bat juten bazan, ze bildurre... ze bildurre, asmauko ote gendun. Zeatik esaten zun dotriñaik ikasten ez bagendun, komunioik ez gendula eingo. Ta gu hantxe ibiltzen giñen.

- Ta asmatzen ez bazenduen ze?

- Asmatzen ez bagendun, kastigue berriz´e ikasteko hurrengoako doble!

- Ordun zu eon ziñen, e... lekzioa hartzen edo?

- Bai, lekzioa hartzen eoten nitzen, bai. Ta askok esaten zien lagunek: "Ez esan geizki... ez dakiunik e? Hik ondo dakiula esan, e?" ta apaizek galdetzen ziin: "Matilde, zer? Zer moduz?", ta "Oso ondo danak!". "Bueno...". Haek gustora, ta ni ere bai!

- Bai ba!

- Apaizek´e kargu gehio hartzen ez zonen... konforme.

- Klaro... ta ez zizun esaten: "benetan ai zea eo...?"

- Ez... hori ez zien galdetzen. Fiatzen zan, fiatzen zan!

6. Komunioko soinekoa josi... eta zikindu

- **Erref:** SEG-004/012
- **Iraupena:** 0:02:10. **Hasi:** 00:12:19. **Bukatu:** 00:14:29
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erljioa » Sakramentuak

Laburpena:

Komunio eguneko ohiturak aipatzen ditu. Komunioa egin ostean, txokolatea hartzen zuten, eta Matildek bere soinekoa zikindu zuen orduan. Soinekoa erosi zueneko ere gogoan du. Komunioa maiatzean egiten zen.

Transkripzioa

- Ze eiten zenduen komunio?

- Komunio eunen, ba, eitten gendun komunio haundie. Kandela bat piztuta juten giñen, eoten giñen elizan, Jaune hartu ta hitzaldin bat edo zeozer eitten zon eta gero bikarion etxea txokolatea hartzea. Nik behintzat txokolatea hartzen ai nintzela komunioko soñekoi goitik behera bota nion ta... ya esta. Hura izan zan... nere propiñea.

- Bueno, ondo.

- Eta etxen´e, berriz, demandan hura ein niolako. Lehendabiziko, Seguran dendea zeon ordun ta denda bialdu nittuen, neonek nahi non soiñeko telea hartzeko. Ta erosi non, eo... eskatu non "azul marino"a. Eta bat zeon metroa hamar pezeta. Eta beste bat zeon hamabostekoa. Nik hamabostekoa aukerau. Jesus... Ze demandak ein zien etxen...! Garestie erosi nola, eo eskatu nola. Ze demandak ein zien! Ta gero zer da ta komunioa ein gendunen dana mantxauta utzi! Hala´re garbittu zuen tintoreria eramanda, e, baiño... Behintzet ezaugarri hura eraman non nik, kalen, oi bikarion etxen kafesnea hartu ta dana mantxauta goitik behera.

- Eta zuk aukerau zendun tela?

- Tela bai. Esan zien nahi non aukeratzeko ta nik... jolin, gehio gustau zitzaiten hamabostekoa ta nik hamabostekoa. Bai... hamabostak ahaztu zien gero nei demandan hasi zienen etxen! Baiño ba... pasau zan behintzet eta!

- Bai ba! Gero hori amak eingo zizun ordun, edo jostuneta eramaten zenduen?

- Ez. Ahizpak baneuzken eta haek zeuken lagun bat jostune. Eta gero harek, jostun harek, ein zien nei soiñekoa.

- Zenbat...?

- Liso-liso-liso...

- Liso?

- Liso-liso-liso. Ta "kuelloa" holaxe bueltan, ta kitto.

- Ze eiten zan maiatza alden eo hola eiten zan komunioa oain bezela?

- Bai, maietzen, maietzen eitten zan komunioa, bai, maietzen. Maietzen izaten zan.

7. Txerria hildakoan, harakinaren eta albaitariaren zereginak

- **Erref:** SEG-004/017
- **Iraupena:** 0:02:37. **Hasi:** 00:19:12. **Bukatu:** 00:21:49
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak » Abere-hiltzea

Laburpena:

Txerria hiltzen zutenean, harakinari gibel-jana ematen zitzaion. Gibela jan eta gero, albaitariari pusketa bat ematen zioten, ea ona zegoen ikusteko. Txerrikiak egiten zituzten txerria hiltzean, eta auzokoen artean banatzen zen jenero hura. Orduko anoak gogoan ditu Matildek.

Transkripzioa

- Eta, ordun, hori, txerria hiltzen zenduenen, karnizeroi hori ematen zitzaion? Gibel jan hori?

- Gibel jan hori. Eta gero, ude jun ta gero preseaa eittea. Gero beterinarioi pusketea ekartzen zitzaion ona zeon eo txarra zeon ikusteko. Jan ta gero, e? Jan ta gero.

- Gibela jan ondoren?

- Gibela jan ta gero beterinarioi pusketea ikusteko aber ona zeon.

- Beittu... ta beti ona?

- Beti ona! Hala esaten zon behintzet beak eta!

- Eta gero eitten zenittuen txorixok?

- Bai txorixok bai. Txorixok eta mondejuk eta horik danak eitten zien. Beste emakuma bat etortzen zan, laun eittea auzotik eta horik danak etxen eitten zien.

- Ta zeinek, zuek eitten zenittuen?

- Ez, ez. Amak eta...

- Amak eta lagun horrek?

- Amak eta amonak eta horik eitten zittuen lanak, horik eitten zittuen. Gu ez saltsa hortan... guri saltsa hortan ez ziguen uzten.

- Eta gero bizilagunei o auzokoei ematen zitzaien?

- Bai, auzokoei partitzen, auzoa dana bueltan, auzo guztiei partitzen. Eta gero eak atzea guri ekartzen. Eak hiltzen zuenen atzea ekartzen. Hori´re komerie zan ba! Jesus... hori´re komerie zan! "Madre mía"...

- Ta ze ematen zan, odolkia eo?
- Ematen zan odolki... bi edo hiru odolki eta... urdai pusketa bat eta txerrin bizkarrezurreko beste pusketa bat. Eta segun famili on samarreako baldin bazan, atzea ekarriko zola jakin... iruitzen zan lekoa, solomo tajada... pusketa bat´e bai. Eta solomoa eramaten ziozunak atzea ekartzen zon. Ta askok guk hiltzeako askok ekarri eitten zuen ta eak ekarri zuena hemen, atzea bueltau.
- Ta baten batek igual tranpa eitte al zun? Txerria hil ta ezer ez esan eo? Holakoik eoten al zan?
- Ez, bistan zeon dana ta. Dana bistan zeon ta ez zeon eitteik holakoik. Nolatan gauen, lo gendela-eo, eitten ez zon, bestela ez zeon eitteik! Zeatik barrio bat da hola... junto samarra da. Ez dare etxe askoik.
- Zenbat dare?
- Bi... bi, gurea hiru, hola bertan darenak. Ta aldameneta darenak lau, bost, ta beste alden Mutillo aldeko terrenotan darenak, zazpi. Eta ez zeon hainbesteaiñoko.. ez zeon pekatu haundiik eitteik!

8. Auzolana eta elkarri laguntzeko ohitura

- **Erref:** SEG-004/019
- **Iraupena:** 0:01:43. **Hasi:** 00:22:12. **Bukatu:** 00:23:55
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Auzokoen arteko harremana

Laburpena:

Artoa jotzeko garaian, auzolanean aritzen ziren; garia ebakitzeko ere, auzolanean. Idi pareak zeukaten baserriek beste baserrietakoei uzten zien, soroak lantzeko. Auzolanean zebiltzala, merienda egiten zuten.

Transkripzioa

- Eta artoa jotzeako garaien-ta elkartzen ziñeten?
- Baita. Guk lehendabiziko bukatzen baldin bagendun artoa etxea ekartzen eo hola, gero besteai laguntzen [genien]. Eta garie ebaitzekotan´e, gurea preparatu gabe baldin bazeon eta besten batzuk hasita baldin bazeren ebaitzen, hari lagun eittea jun. Eta gero eak etortzen zien gurea berriz. Hortan oso barrio ona izan da, e? Oso ona, oso ona´re. Hortan ez dauke kejaik eukitzeik iñok! Ez, oso ondo.
- Auzolanen-ta ibiltzen ziñeten zuek?
- Bai, bai. Gu danetaa ibiltzen giñen, danetaa.
- Eta idi pareta zeukenak besteei utzi ta?
- Bai, beste bi baserri zeren idi pareta zeukenak. Ta haatakon bat goldatze-ta etortzen zan. Hori ta... bueno, hartu-emana normal ibiltzen gendun guk barrion. Oain famili askok bertan daukena baiño hobeia.
- Etxe bertan?
- Etxe... Gure etxen ez, baiño beste baserri baten badare...
- Bai, gero... beste gauza batzuk sartzen dia, ezta?
- Bai, sartzen die ta...
- Eta gero ze eiten zenduen, lanen... lana batea ein ondoren merienda bat eo?
- Bai... a! bakoitzek bere etxetan, bestek ez giñen, hola juntau ez zan eitten ez, ez. Oin gero sorora jutun giñenen ba laurek bostak alden meriendea. Etxea juteko astie bazeon, etxea jutun giñen ta, bestela, erreka bazterrea eo soro exkiñan baten eo, jarri ta merindau ta segi berriz´e atzea bertaa.

9. Belarra lortzeko bidaiak

- **Erref:** SEG-004/021
- **Iraupena:** 0:01:29. **Hasi:** 00:25:17. **Bukatu:** 00:26:46
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak » Baratzea eta soroa

Laburpena:

Etxegaratera joaten zen Matildereren familia, garo bila; eta Matilde han gelditzen zen gaua pasatzen. Belarra kamioiz ekartzen zuten. Belar hura behiei emateko erabiltzen zuten. Belarrak ganbaran jasotzen zituzten, sortatan.

Transkripzioa

- Eta belar billa ordun aste guztia bertan pasatzen zenun?
- Nik bai.
- Etxegaraten.
- Nik Etxegaraten pasatzen non aste guztie. Ta aste guztie, belarrak ekarri arte guztiin.
- Ta nola izaten zan aste hori, ondo ibiltzen ziñen han o bakarrik?
- Ez, ez, ez, jutun zitzaien anaiek, e? Ni han gelditzen nitzen, baiño anaiek, hurrengo goizen bi anaiek jutun zien. Ta gero ya hasi zienen hori lanen-ta utzi ein nien harei.
- Ta nola ekartzen zenduen belarra gero?
- Auto... esto... kamionen, kamionen ekartzen gendun belarra.
- Ta kamioia zeifena zan ba, kamiona?

- Kamiona hemen kaleko jendena, herriko ´re bazeon ta Zeamatik hortik etortzen zan beste batzutan ta, ahal zan lekun hola ibiltzen zana billatu ta... hola ibiltzen giñen.

- Ta belarra gero ze, azpitako o?

- Gero belarra behiai emateko. Kamionak ekarri ta atzeaka jotzen zon ta etxe ondoan botatzen zon ta gero hura sortak ein ta hura bittu eo hura hartu ta ixkillaretan behetik gora ganbaraa. Hura izaten zan ona hura! Gu ez giñen umek ibiltzen, baiño... Belarra ganbaran jartzen zanen zapaltzen-ta... hartan ibiltzen giñen. Ez gustora, baiño...

- Ta sortak eiten zian, e?

- Bai, belarrakin sortak eitten zien ta bizkarren hartu ta ganbaraa jaso. Ez zan bela bukatzen kamionkadea! Ez zan bela bukatzen kamionkadea!

10. Gerra hasi zeneko gorabeherak

- **Erref:** SEG-004/023
- **Iraupena:** 0:01:48. **Hasi:** 00:27:43. **Bukatu:** 00:29:31
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Gerraren hasiera

Laburpena:

Eskolan zebilen azken urteetan, gerra hasi zen. Anaia gerrara eraman zuten soldadu. Beraien baserritik norabait joan behar zuten bakoitzean, soldaduek galdetu egiten zieten ea nora zihoazen. Orduko bizipenak kontatzen ditu.

Transkripzioa

- Ta lehen esan dezu, ba, nola eskolaa juten ziñetenen ta azkenengo urtetan ya gerra etorri zala ta...

- Bai, gerra, azkenengo urtetan ya gerra.

- Ta nola gogoratzen dezu gerra garai hori?

- Gerra garai hori gogoratzen det nik... anaie soldadu eraman zuen. Eta gero mendi hortan, e... soldaduk jarri zien eta etxetik irtetzen zonen: "¿A dónde vas? ¿A dónde vas?" hots eitten zuen eta kontestatzen ez baziezun, tiroa seguru zeukezun. Ta kontestau ta "vete a casa" esaten zuen, ta etxea. Eta nik neuken ahizpa hogeita lau urtekoa, goizero-goizero-goizero mezetaa etortzen zan. Ta hari ez "ni a dónde vas ni a qué vas", ez zioen hitzik esaten.

- Bazekielako mezetaa zetorrela?

- Ez dakit. Ez zioen harei kasoik eitten. Ta gero, egun baten, belaxe bueltau zan. Irten zon ta [...] bueltau zan. Ta "ze pasatzen da?" ta "Goitik esan die, Españolatik esan die -Españolako mendie zon izena, ta-, Españolatik esan die etxea bueltatzeko". Zeatio eo zer esan zioen...? Baiño hori esan zioela. Ta etxea bueltau zan ta gehio ez zan jun.

- Jesus...

- Ez zan jun gehio. Ta orduntxe zeon moja juteko ta hil ein zan.

- Hil?

- Bai.

- Gaixo, eo?

- Bai, fiebres... maltas o ez dakit zer zan. Gaur igual, esto... sendatu eingo zittuen, baiño ordun ez zeola ezer-ezer eitteik ta hogeta lau urtekin hil zan. Esto... Begoña zeon juteko. Holaxe, holaxe gure bizimodue.

11. Gerran, etxetik irteteko beldurra

- **Erref:** SEG-004/024
- **Iraupena:** 0:01:50. **Hasi:** 00:29:31. **Bukatu:** 00:31:21
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Gerraren eragina

Laburpena:

Soldaduek menditik oihu egiten zieten nora zihoazen galdetzeko. Tiroketak izaten ziren orduan. Orduan, ganaduarentzako jana gauez ekartzen zuten; egunez etxean egoten ziren. Hildakorik ez zen egon inguruan; Mutiloan bai, ordea.

Transkripzioa

- Menditik esaten zuen, e? Buillaka edo nola esaten zuen?
- Bai, bai, buillaka, buillaka... Ene... builla onak etaatzen zittuen ba! Builla onak etaatzen zittuen...! Jesus! Kamiñon eze ikusten zuenen-ta kotxeik-eta baldin bazan, nik ez dakit... jotzea ez zioen botako. Bestela hor pasatzen zien kotxek hartu behar zuen tiroa. Ba al dakizu ze tiroteo? Gero ametralladorak ziela eo ez dakit ze "tatatatata" segidon botatzen zittuen ta... bildurgarrie, e? Egun guztin etxetik irten be! Eta gauen, illuntzen zonen, soroa jun ta ordun, anaiekin-ta batea jun eta belarrak hurrengo eguneako, gaueako ta goizeako, egun guztiako jana ganaduntzako ordun ekartzen gendun.
- Gauen, e?
- Gauen. Ta gero irten be eoten giñen.
- Etxen egun guztie?
- Etxen egun guztie. Tristeza zan hura´re, e? Irten´e ein be. Irten´e ein be.
- Eta hildakok-eta eon al zien hemen? Hildakoik eon al zan?
- Ez. Ez, hor ez zan behintzet iñor hil. Mutillo kamiñon bai, kamiño baztarren hil zuen gizon bat, eon zan hilda, Beasaingoa zala eo ez dakit zer esan zuen. Akordatzen naiz jun giñela ikustea ta traje bel-bel-beltxakin nola zeon, kamiño baztarren.
- Jun ziñeten ikustea?
- Ikustea jun giñen, bai. Orduako alde einda zeren hangok, e? Eta jun giñen ikustea gure etxetik aurrea [zean] zeon. Jende asko etortzen zan ikustea. Ta gu´re jun giñen ta kamion baten hartu ta eaman zuen gero. Akordatzen naiz horrekin.
- Ta herria jaisten al zian español mendi hortatik?
- Gauez jaisten ez bazien guk ez gendun iñor ikusten. Ezta iñor´e.

12. Etxetik irtenez gero, soldaduei kontuak eman behar

- **Erref:** SEG-004/025
- **Iraupena:** 0:01:44. **Hasi:** 00:31:21. **Bukatu:** 00:33:05
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Gerraren eragina

Laburpena:

Soldaduak mendian egon ziren, trintxeratan; baina beraiek ez zituzten ikusten, entzun bakarrik. Garai hartan, etxetik ez ziren irteten. Aita, lanera joan behar

zuenean, ilundutakoan irteten zen etxetik. Behin ikusi egin zuten, eta soldaduek hitz egin egin zioten.

Transkripzioa

- Ta zuek zer ikusten zenduen, urrutira jendea edo nola izaten zan?
- Ez zan ikusten, ez zan ikusten. Mendia ez zan ikusten inor´e. Zeuzken, hola, honen altuerea baiño gutxixego baiño zulok einda eak eoteko. Trintxerak esaten zitzaienak zeuzken.
- Ordun entzun bakarrik eiten zenien? Entzun bakarrik eiten zitzaiea?
- Entzun bakarrik, bai. Diadar eitten zuenen entzun, diadar eingo zuen altabozen batetik eo hola, bestela ez zeon hola aitzeik. Bestela ez zeon aitzeik...
- Ta zuek garai haietan ez jolastea atea ez ezer´e, e?
- Ezta ezer´e, etxen hantxe. Etxen. Danok jarri etxen ta barrun. Gure aitte jutun zan gauen hamarretako guardia zeon ta, gauen hamarretatik seiretaa eitten zon. Eta jutun zan hura gauen hamarretako ia illunduta zeola. Hamarretako juteko, bai...
- Ta hari sekula ez zien ezer esan?
- Ez. Ez zuen ikusi´re eingo hura ya illunduta zijon ta. Baten esan zon, esaten zon, esto, zetorrela: "Gereñu, Gereñu! No andes tan deprisa que no te vamos a hacer nada", esan zioela. Bizikletan etortzen zan ta martxea agudo samarra, "No andes tan deprisa que no te vamos a hacer nada" nola esan zioen, hori esaten zon aittek.
- Ta baita ezautu´re Gereñu zala, e?
- Bai, bai... batemat bazeon han ezautzen zona horko jendea, e? Batemat bazeon, batemat bazeon... ezautzen zana.
- Herriko jenden bat igual, herriko pertsonan bat.
- Bate ez fiau.

13. Gerrako zorigaiztoko deskuiduak

- **Erref:** SEG-004/026
- **Iraupena:** 0:01:06. **Hasi:** 00:33:05. **Bukatu:** 00:34:11
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Gerran hildakoak eta zauritutakoak
- Iritziak

Laburpena:

Mutiloa aldean, artzaina bizi zen. Hura gerran hil zuten. Deskuidua izan omen zen. Garai gogorra izan zen hura. Gaur egungo gerrak ikustean, beraiek bizitakoa gogoratzen du.

Transkripzioa

- Gero kruzten, Mutilo aldeko kruzten, bizi zan artzaie. Eta harek zeuzken, ardiik eukitzen zittuen gure etxetik goragoko mendin, ta han hil zan behintzet. Hura bai, han hil zan. Hemen eon dan koziñeren... osaba izango zan. Bai, osaba, aman anaie.
- Ardikin zeola?
- Ardittaa edo, beitzea-eo zijola. Deskuidon bat izan zala esaten zuen ordun, deskuidon bat izan zala, baiño deskuidoa izan bazan´e hura hil zan behintzet.
- Jesus...

- La vida.
- Bai, bai... gogorra izango zan garai hura, e?
- Huraxe gogorra. Ni oain television esaten duenen gerran dabitzela ta, askotan akordatzen naiz: "Ene... nola, nola ote dabizte? Nola ote dabizte ta ze ikusten...?" Hura ez zan izango ezer´e oraingokin konparatzeko, e? Hura ez zan ezer´e izango oraingokin konparatzeko.

14. Errazionamenduko haragia jasotzeko ilara

- **Erref:** SEG-004/030
- **Iraupena:** 0:02:02. **Hasi:** 00:37:33. **Bukatu:** 00:39:35
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerraostea eta Francoren diktadura » Ekonomia gerraostean

Laburpena:

Gerra bukatu zenean, gosea etorri zen. Errazionamenduko ogia gogoan du. Etxeko ogi-taloe nahiago izaten zuten orduan. Haragia jateko, larunbat goizean jaisten ziren herrira haragi bila; inguruan bizi zen lagun batekin batera herrira joateko, seinalea izaten zuen. Herrira iristen zirenerako, ilara egoten zen haragia jasotzeko.

Transkripzioa

- Hori bukatu zanen, gero, gerra bukatu zan ta gerraostea´re gose garaia izan zan. Nola bizi izan zenuen gose garai hura?
- Gose garai hura rasionamentuko ogie eta etxen bost lagun o sei bagenden, eta hura zan, taloe, arto talok. Ogi taloe nahigo izaten gendun, gari-iriñekin eindakoe nahio, zeatik lodigoe izaten zan eta goxogoe.
- A bai, e? Garikin eindakoe talok´e ba al zian ba?
- Bai, ogi talok.
- Ogi talok, e?
- Ogi talok.
- Ta goxogoe zan hura?
- Hura goxogoe zan. Hura goxogoe zan. Askoz´e goxogoe zan hura.
- Ta taloe zerekin jaten zenduen, oain bezela txorixoakin eo?
- Holaxe, txorixoakin o txerrie etxen hilda zeon ta etxeko txorixoe ta urdaie ta etxeko zeekin. Eta haragie jateko, zapatutan etortzen giñen gu honea. Rasionamentun zeon. Zapatu goizeko seiretan aurreko beste etxeko neskea ta biok etortzen giñen gu libra bat haragi eamatea. Jaieako zeozer diferentea nahi ta eamatea. Eta gure etxetik -zer esango det ba nik?- plazaa bezela bizi zan beste lagune eta kontraseñe jarri gendun irtetzen gendun garaie leihotik poxpoloe piztea. Eta nik irtetzen nonen poxpoloe pizten non ta harek irtetzen zonen poxpoloe pizten zon. Ta gero hura beste bide batetik juten zan ta ni kamiñotik, gero biok kamiñoa jotzen gendunen etortzen giñen. Gu etortzeako karnizerin kolea eoten zan, kolea, libra bat haragi hartzeko.
- Ta poxpoloe pizten zenuenen zuk ikusten zenun bestek pizte zola, e?
- Nik pizten non eta harek´e pizten zon ya irtetzea zijola. Hura genduken, beste argiik ez gendun pizten. Hura gendun kontraseñe, ta biok.

15. Errazionamenduko elikagaien erabilera

- **Erref:** SEG-004/032

- **Iraupena:** 0:01:01. **Hasi:** 00:43:28. **Bukatu:** 00:44:29
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerraostea eta Francoren diktadura » Ekonomia gerraostean

Laburpena:

<p>Gerraostean, ilara egin behar izaten zuten harakindegiaren aurrean, libra bat haragi jasotzeko. Haragi hura egosi egiten zuten, harekin salda egin, eta tomatearekin jateko. Errazionamenduan ematen zituzten elikagaiak aipatzen ditu.</p>

Transkripzioa

- Kola eiten zenduen, zea... haragia...
- Haragie hartzeko. Jolin, kola... eoten giñen, han egoten giñen... eguerdi aldea etxea juten giñen. Goizen illunpen etorri ta eguerdi aldea juten giñen.
- Ta bukau eiten zan haragi hura, o... gero ta atzeago eon kalidade okerro, eo?
- Egun guztin ematen eoten zan, egun guztin. Herri guztiako txahal bat badakizu zer izango zan: ezer askoik ez. Ezin danai eman.
- Ta zein zan zati onena, etxea eamateko zatiik onena txahalana?
- Egosteko eramaten genun, egosteko eraman trozo bat, ematen ziuna, eta harekin saldea ein ta zopa earra eitten zala ta... Gero bea jan tomatekin eo zerbaittekin ta kitto.
- Ta kitto?
- Kitto.
- Ta ze gehio ematen zuen rasionamentun, azukarra ta holako...?
- A! Baita. Azukarra ta olioia ta horiik danak, danak. Dana rasionamentun ematen zuen.
- Baiño hortako kolaik-eta ez zan eongo?
- Ez, haragitako bezela ez, zeatik egun guztin... aste guztin eoten zan hori ta. Baiño ez...

16. Tabernako lana: berandu bukatu eta goiz hasi

- **Erref:** SEG-004/036
- **Iraupena:** 0:01:03. **Hasi:** 00:50:12. **Bukatu:** 00:51:15
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Taberna giroa » Tabernak eta jatetxeak
- Ekonomia eta industria » Lan-baldintzak

Laburpena:

Lehengo tabernak nolakoak ziren azaltzen du. Gauean, berandura arte, bezeroak karta-jokoan aritzen ziren. Matilde haiek noiz joango zain egoten zen; eta, goizean goiz, berriro jaiki behar izaten zuen.

Transkripzioa

- Ta nola zian ordun tabernak? Oaingon antzekok al zien o beste era batekok zien eo?
- Ordun ´e ez zien oso xuxenak batzuk, e? Ordun, oain ez dakit zer izango dien, baiño ordun ez zien oso xuxenak batzuk. Azkena egon nitzen taberna

hortan, Gaztelu hortan... jolin... goizeko hirurek-laurek arte jendea musen o jokun hasten zien ta hantxe eon behar.

- Eon ein behar!

- Eon ein behar. Nausiik ohia juten zien ta han ni gelditzen nitzen. Atek ixten zittuen ta barrun zerenakin ni gelditzen nitzen.

- Ta eran ze eiten zuen, koñaka ta holakok?

- Tabernan zerenak eo jokun ai zienak? Batzuk, e... kopa, beste batzuk zerbeza, beste batzuk coca-cola ta hola eraten zuen. [Danai] kaso ein behar.

- Bai ba!

- Ta zuk han eon behar! Ta hurrengo goizen zortziretako atzea jaiki ein behar.

- Eta zu barran eoten ziñen ordun?

- Ni azkenen barran eoten nitzen.

Ahotsak.eus-eko edukiarekin sortutako dokumentu automatikoa.

2026-04-22

CC-by-sa | Ahotsak.eus

Badihardugu Euskara Elkartea

Markeskua Jauregia, 20600 Eibar

943121775 - ahotsak@ahotsak.com